

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2024/25:MJU7y

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har gett bl.a. miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen 2024/25:60 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta och de följdmotioner som väckts med anledning av propositionen i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Miljö- och jordbruksutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen och över motionerna 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 13 och 23, 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 42–44 och 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 22–24 och 28–29 i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utskottet föreslår att utbildningsutskottet tillstyrker propositionen i dessa delar och avstyrker motionsyrkandena.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (S, C och MP).

Utskottets överväganden

Propositionen

I propositionen presenterar regeringen sin forskningspolitik för åren 2025–2028. Den omfattar såväl forskning som innovation. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1) lämnat förslag och redovisat bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. Anslagen för forskning och utveckling föreslås och beräknas öka successivt från 2025 till 2028 med totalt 6,5 miljarder kronor. I proposition beskrivs satsningarna närmare.

Regeringens utgångspunkt för satsningarna är excellens, internationalisering och innovation. Regeringen anför att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling och vara bland de länder som satsar mest på forskning och utveckling som andel av BNP. För att lyckas med detta menar regeringen att det behövs dels en kraftfull satsning när det gäller medel, dels en ambitionshöjning i form av en tydligare inriktning mot excellens.

Vidare redovisar regeringen omfattande satsningar på fri forskning av högsta kvalitet. I dessa ingår konkurrensutsatta medel till universitet och högskolor, satsningar på strategisk rekrytering inriktade på meriteringsanställningen biträdande lektor, en förstärkt satsning på excellenscenter och en större satsning på banbrytande forskning på högsta internationella nivå. Regeringen presenterar även insatser för att främja ett starkare svenskt deltagande i EU:s ramprogram för forskning och innovation samt framtagande av en handlingsplan inför nästa ramprogram.

Regeringen menar att vissa samhällsutmaningar behöver fokuserade satsningar på forskning och innovation, inklusive praktiktäna forskning. Det handlar t.ex. om bioekonomi, miljö och klimat, där kunskap och innovation behövs för att genomföra den gröna omställningen på bästa sätt. Det handlar om hälsoområdet, där flera utmaningar både nationellt och globalt kräver insatser och där sektorn för livsvetenskap är viktig för Sverige.

Regeringen redovisar även andra pågående och planerade åtgärder som bidrar till excellens, internationalisering och innovation. Det inkluderar insatser som ska värna den fria forskningen, minska forskares och lärares administrativa börda och ge mer tid för forskning samt insatser för stärkta karriärvägar som främjar excellens.

Till anslaget för forskning och utveckling vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) föreslår och beräknar regeringen en ökning med 74 miljoner kronor 2025, 123 miljoner kronor 2026, 197 miljoner kronor 2027 och 319 miljoner kronor 2028.

Regeringen föreslår också en ändring i högskolelagen (1992:1434) för att öka möjligheterna till förenade anställningar. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) anför motionärerna att det behövs mer forskning för att öka tempot i den gröna omställningen och att det är viktigt att göra kraftfulla satsningar på klimatforskning (yrkande 13). Motionärerna menar att mer satsningar på forskning och innovation inom klimatområdet krävs för att möjliggöra den gröna omställningen. Rätt hanterad kan klimatomställningen ge Sverige möjlighet att skapa jobb och stärka vår globala position. För att uppnå detta krävs enligt motionärerna mer resurser och tidigare investeringar än vad regeringen föreslår. I yrkande 23 i samma motion anför att flera strategiska innovationsprogram med tydliga kopplingar till Agenda 2030 bör startas. Dessa satsningar är viktiga då programmen har potential att accelerera utvecklingen inom strategiskt viktiga områden som klimatomställning och digitalisering.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) betonas vikten av att skapa rätt förutsättningar och ett innovationsvänligt samhällsklimat för minskad klimatpåverkan. Motionärerna ser att det finns ett stort behov av sektorsövergripande arbete och välkomnar därför att det nationella forskningsprogrammet om klimat förlängs med två år. Det ger möjlighet till en utvärdering efter tio år, dvs. 2027, som kan ge underlag för framtida satsningar på forskning och innovation inom klimatområdet (yrkande 42). I yrkande 43 anför motionärerna att forskningen inom de gröna näringarna behöver stärkas då de tillhandahåller många viktiga lösningar när det kommer till svensk tillväxt, konkurrenskraft, fossilfrihet, säkerhet och klimatomställningen i stort. Motionärerna vill stärka forskningen för att minska jordbrukets klimatpåverkan genom särskilda satsningar på fodertillsatser, tillverkning av biogas och hållbar gödselproduktion. De vill också se ökade forskningsinsatser för en inhemsk produktion av mineralgödsel. Motionärerna anför även att det behövs mer forskning om klimatanpassning av jord- och skogsbruket i ett ändrat klimat. Vidare yrkar motionärerna på ökade satsningar på livsmedelsforskning (yrkande 44). Motionärerna menar att det krävs ytterligare satsningar på klimatanpassning av livsmedel och nya produktionstekniker för ett ändrat klimat.

I kommittémotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) anförts att medlen till miljöforskningen behöver öka för att vi ska kunna upprätthålla den höga nivån och fortsätta att täcka kunskapsluckor för ett stärkt åtgärdsarbete (yrkande 22). Även medlen till havsmiljöforskningen behöver öka (yrkande 23). Motionärerna anför att mer forskning och kunskap behövs inom flera områden som är väsentliga för att vidta rätt åtgärder för att kunna nå miljömålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. För att genomföra detta behöver ytterligare medel tillföras havsmiljöforskningen, och ett nytt anslag inom utgiftsområde 20 behöver skapas. Användningen av naturresurser har nästan fördubblats de senaste 50 åren. För att stoppa den utvecklingen menar motionärerna att regeringen bör säkerställa ett särskilt fokus på resurseffektivitet och cirkularitet (yrkande 24). Stärkt forskning och innovation behövs i frågan om t.ex. byggsektorn, transporter, metaller och mineral,

biomassa och textilier så att det cirkulära samhället kan utvecklas allt snabbare. Motionärerna menar dessutom att samhället behöver ytterligare stödja utveckling och samverkan genom forskning och innovation som leder fram till nya affärsmodeller. Motionärerna föreslår vidare att Sverige ska ta fram en handlingsplan för att så långt som möjligt gå över till forskning som är fri från djurförsök (yrkande 28). De vill därmed öka de statliga anslagen för forskning som är fri från djurförsök och förbättra möjligheten till validering av alternativa metoder. Slutligen anförs att organisationer som företräder djurskyddsintressen ska få rätt att överklaga beslut i de djurförsöksetiska nämnderna (yrkande 29).

Kompletterande information

Regeringens klimathandlingsplan

I december 2023 presenterade regeringen den andra klimatpolitiska handlingsplanen (skr. 2023/24:59). I skrivelsen redovisar regeringen hur det klimatpolitiska arbetet bör bedrivas under mandatperioden. Dessutom presenteras de beslutade och planerade åtgärder som regeringen avser att vidta för att ge hushåll och företag bättre förutsättningar att fatta de beslut som krävs för att nå de nationella och globala klimatmålen. Vidare redogör regeringen i skrivelsen för hur Sveriges klimatåtagande gentemot EU ska fullgöras. Enligt regeringen behövs en rad åtaganden för att skapa de förutsättningar som krävs för att nå nettonollutsläpp av växthusgaser senast 2045. I skrivelsen bedömer regeringen att forskning och innovation är avgörande för en snabb och effektiv klimatomställning och omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi, för att skapa tillväxt och för att nå klimat- och miljömålen.

Miljö- och jordbruksutskottet behandlade handlingsplanen i betänkande 2023/24:MJU15. Utskottet anförde då följande:

Den gröna omställningen innebär en strukturomvandling för stora delar av det svenska näringslivet. Utskottet anser liksom regeringen att en viktig förutsättning för klimatomställningen är att Sverige fortsätter att vara en ledande kunskapsnation där både kvinnors och mäns potential tas till vara och att innovativa företag i hela landet skapar värdeökning i gröna lösningar.

Budgetpropositionen för 2025

Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel aviserat en satsning på forskning och innovation via anslag 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning. Anslaget får användas till utgifter för stöd till grundforskning och behovsmotiverad forskning för de areella näringarna. Anslaget får även användas till projektrelaterade utgifter för utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier samt informationsinsatser inom området. Anslaget beräknas öka med 80 miljoner kronor 2025, 116 miljoner kronor 2026, 171

miljoner kronor 2027 och 229 miljoner kronor fr.o.m. 2028. Riksdagen har beslutat i enlighet med förslagen i propositionen (bet. 2024/25:MJU2, rskr. 2024/25:105).

Miljö- och jordbruksutskottet har i betänkande 2024/25:MJU2 Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel ställt sig positiv till regeringens satsning på forskning och innovation inom areella näringar, landsbygd och livsmedel. Forskning och innovation bidrar enligt utskottet till att stärka konkurrenskraften och den hållbara samhällsutvecklingen.

Cirkulär ekonomi

EU-kommissionen presenterade i mars 2020 meddelandet En ny handlingsplan för den cirkulära ekonomin – För ett renare och mer konkurrenskraftigt Europa från mars 2020. Kommissionen har därefter under de senaste åren lagt fram en mängd olika lagstiftningsförslag kopplade till cirkulär ekonomi, exempelvis batteriförordningen, ekodesignförordningen och förpackningsförordningen. Flera av dessa har nu trätt ikraft.

På nationell nivå beslutade regeringen i juni 2020 om en nationell strategi för cirkulär ekonomi. Strategin pekar ut inriktningen för omställningen till cirkulär produktion och konsumtion, cirkulära affärsmodeller samt giftfria och cirkulära materialkretslopp. I januari 2022 beslutade regeringen om en handlingsplan för cirkulär ekonomi. I handlingsplanen presenteras de styrmedel och åtgärder som regeringen har beslutat om eller har för avsikt att besluta om. Det finns också åtgärder som beskriver centrala pågående processer inom EU eller globalt där Sverige driver, eller avser att driva, vissa frågor som är extra relevanta i omställningen till en cirkulär ekonomi.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) anför regeringen att en cirkulär ekonomi bidrar till att öka resurseffektiviteten och minska utsläppen av växthusgaser hela vägen till nettonollutsläpp. Enligt regeringen bidrar det också till att bevara den biologiska mångfalden, minska både föroreningar och exponering för skadliga kemikalier och stärka den svenska konkurrenskraften. Regeringen ser omställningen till en giftfri cirkulär ekonomi som en möjliggörare för industrin och vägen mot nettonollutsläpp. Nya cirkulära affärsmodeller som tar hänsyn till hela värdekedjan behöver enligt regeringen framgångsrikt kunna skalas upp och introduceras på både den svenska och den internationella marknaden för att förstärka de cirkulära materialflödena.

Miljö- och jordbruksutskottet har ställt sig bakom regeringens förslag och bedömningar i budgetpropositionen för 2025 (bet. 2024/25:MJU1). Riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2024/25:119).

Djurskydd

EU:s direktiv om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål innehåller grundläggande bestämmelser om användningen av försöksdjur. Direktivet är införlivat i svensk lagstiftning.

Miljö- och jordbruksutskottet har behandlat frågor om djurförsök tidigare, bl.a. i betänkande 2023/24:MJU11 Djurskydd. Utskottet anförde då följande:

Inledningsvis vill utskottet understryka vikten av ett starkt djurskydd för djur som används i försöksverksamhet. Regelverket som rör djurförsök är omfattande, och hur den djurförsöksetiska prövningen ska gå till finns reglerat i både europeisk och svensk lagstiftning. Djuren får inte utsättas för onödigt lidande, och endast försök där den totala nyttan bedöms som större än djurens totala lidande ska godkännas och genomföras. Utskottet har förståelse för att de etiska prövningarna kan innebära svåra avvägningar och ser därför positivt på den forskning som pågår kring hur den etiska prövningen kan utvecklas ytterligare.

Utskottets ställningstagande

Miljö- och jordbruksutskottet har med stort intresse tagit del av propositionen om forskningspolitiken för åren 2025–2028. Utskottet delar synen att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation samt att utgångspunkten för satsningarna i propositionen ska vara excellens, internationalisering och innovation. Utskottet ser särskilt positivt på de fokuserade satsningar som görs inom bioekonomi, miljö och klimat som ett viktigt led i genomförandet av den gröna omställningen. Den gröna omställningen innebär en strukturomvandling för stora delar av det svenska näringslivet. Utskottet har tidigare uppmärksammat regeringens förslag till en satsning på forskning och innovation inom areella näringar, landsbygd och livsmedel. Utskottet bedömer, i likhet med regeringen, att den forskning och innovation som möjliggörs genom Formas forskningsanslag bidrar till att stärka såväl konkurrenskraften och den hållbara samhällsutvecklingen som Sveriges resiliens. Utskottet ser därför positivt på den successiva anslagsökning som föreslås i forskningspropositionen och delar regeringens uppfattning att Sverige ska vara bland de länder som satsar mest på forskning och utveckling i förhållande till BNP.

Liksom regeringen anser utskottet att de strategiska forskningsområdena är viktiga för att Sverige ska kunna hävda sig i den internationella konkurrensen och accelerera utvecklingen i områden som är strategiskt viktiga. Detta gäller inte minst för att driva på den gröna omställningen. Utskottet ser därför positivt på att satsningen på strategiska forskningsområden fortsätter och att nya områden införs. Satsningarna inom områdena polarforskning, klimatrelaterad forskning och forskning om avancerade material är av särskilt intresse för utskottet.

Som utskottet tidigare har framhållit är en viktig förutsättning för klimatomställningen att Sverige fortsätter att vara en ledande kunskapsnation. Forskning och innovation är en förutsättning för att motverka klimatförändringar och nå klimatomställning. Utskottet delar regeringens bedömning att den klimatrelaterade forskningen ska ligga till grund för de strategier och handlingsplaner som tas fram för klimatomställningen och samhällets anpassning till ett förändrat klimat. Utskottet ser därmed positivt på att

regeringen fortsätter satsa på klimatrelaterad forskning. Utskottet välkomnar även att Formas forskningsprogram om klimat, som nu förlängs med två år, ska ha ett tydligt fokus på hur ytterligare utsläppsminskningar och negativa utsläpp kan uppnås effektivare inom alla samhällets sektorer.

Utskottet anser i likhet med regeringen att en förstärkning av livsmedelsforskningen är avgörande för att nå livsmedelsstrategins mål, för att utveckla sektorn och för att stärka Sveriges livsmedelsberedskap. Utskottet delar regeringens bedömning att investeringar i forskning och innovation inom livsmedelssystemet är viktiga för att öka konkurrenskraften samt stärka beredskapen genom tryggad livsmedelsförsörjning. Utskottet är därmed positivt till att det nationella forskningsprogrammet om livsmedel förlängs och förstärks.

Regeringen tydliggör i propositionen att den avser att stärka Formas arbete med det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten. Utskottet delar bedömningen att det inom ramen för programmet bör läggas ytterligare fokus på att stärka kunskapen om vattensystemet med syftet att motverka övergödning och spridning av farliga ämnen, ge säker tillgång till vatten samt bevara den biologiska mångfalden.

Som utskottet tidigare har anfört delar det regeringens bedömning att en cirkulär ekonomi bidrar till att öka resurseffektiviteten. Utskottet konstaterar att en mängd insatser pågår och planeras, både nationellt och inom EU, för att stärka omställningen till en cirkulär ekonomi och för att skapa en hållbar resursanvändning och öka resurseffektiviteten. Detta visar enligt utskottet på en tydlig ambition i frågan, något som utskottet välkomnar. Samtidigt krävs det mer forskning och innovation för att ta fram hållbara alternativ. Utskottet är därmed positivt till den satsning på forskning och innovation för en kemikaliesäker framtid i en giftfri cirkulär ekonomi som regeringen föreslår.

Som utskottet tidigare har anfört får djur inte utsättas för onödigt lidande. Endast i de fall där den totala nyttan bedöms som större än djurens totala lidande ska djurförsök godkännas och genomföras.

Sammanfattningsvis ser miljö- och jordbruksutskottet inte behov av att vidta några ytterligare initiativ än de som nämns i propositionen, och utskottet anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka propositionen i de delar som rör miljö- och jordbruksutskottets beredningsområde och avstyrka motionerna 2024/25:3309 (S) yrkandena 13 och 23, 2024/25:3312 (C) yrkandena 42–44 och 2024/25:3313 (MP) yrkandena 22–24 och 28–29.

Stockholm den 20 mars 2025

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Emma Nohrén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Nohrén (MP), Kjell-Arne Ottosson (KD), Martin Kinnunen (SD), Anna-Caren Säterberg (S), John Widegren (M), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Mattias Eriksson Falk (SD), Jytte Guteland (S), Marlène Lund Kopparklint (M), Victoria Tiblom (SD), Elin Nilsson (L), Joanna Lewerentz (M), Sofia Skönnbrink (S), Rashid Farivar (SD), Andrea Andersson Tay (V) och Anders Karlsson (C).

Avvikande meningar

1. **Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (S)**

Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S) och Sofia Skönnbrink (S) anför:

Vi och vårt parti anser att Sverige ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation som konkurrerar med kunskap och kompetens, inte låga löner. Eftersom Sverige är ett exportberoendeland, som bygger sin konkurrenskraft på innovation, är forskning och utveckling helt avgörande för vårt välstånd. Statens investeringar i forskning och innovation skapar jobb i hela landet och är avgörande för samhället och dess ekonomiska utveckling och i slutändan för välfärden och medborgarnas möjligheter. Forskningen spelar också en viktig roll för vår förmåga att möta gemensamma samhällsutmaningar. Därför är forskningspropositionen viktig för vårt lands utveckling.

Forskning och innovation en förutsättning för att motverka klimatförändringar, hantera deras följder och åstadkomma en framgångsrik klimatomställning. Vi menar att regeringens förslag är en otillräcklig satsning på forskning för att möjliggöra den gröna omställningen. Rätt hanterad kan klimatomställningen ge Sverige en möjlighet att skapa jobb och stärka vår globala position. Men då krävs både ny kunskap, innovation och samverkan som omfattar hela samhället, inte minst eftersom klimatförändringarna påverkar förutsättningarna för de flesta sektorer. Målsättningen bör tydligt vara att göra Sverige till världens första fossilfria välfärdsland. Vägen dit går genom att både använda svenska styrkeområden för att med teknik, kunskap och innovation bidra till omställningen och utveckla forskningen om hur en rättvis omställning kan åstadkommas och börden fördelas rättvist och utifrån förmåga. Därför vill vi se mer satsningar på forskning och innovationer på klimatområdet.

De strategiska innovationsprogram som redan finns är en viktig del av Sveriges innovationssystem, men vi anser att de måste få en tydligare roll och tillföras fler resurser. Vi och vårt parti ser att dessa program har potential att accelerera utvecklingen inom områden som är strategiskt viktiga för Sverige, såsom klimatomställning och digitalisering. Vi förespråkar att fler program skapas, med en tydlig koppling till samhällsrelevanta mål och med utgångspunkt i Agenda 2030. Det är särskilt viktigt att dessa program bidrar till systemförändringar som kan förverkliga både ekonomiska och miljömässiga mål. Genom att delta i globala innovationssamarbeten kan Sverige bidra till utvecklingen av hållbara lösningar som stöder Agenda 2030 och de globala målen, samtidigt som svenska företag lättare får tillgång till internationella marknader. Vi menar att Sveriges starka varumärke som

innovationsnation också skapar möjligheter till strategiska samarbeten med företag, forskningsinstitut och universitet på nyckelmarknader världen över. Att utveckla och stärka dessa relationer bidrar enligt vår mening till att säkra Sveriges konkurrenskraft inom innovation och produktion, samtidigt som det skapar en grund för långsiktig tillväxt och hållbar utveckling. Vi menar dock att detta kräver ett tydligt politiskt ledarskap som prioriterar internationell samverkan och strategiska investeringar på globala arenor.

Mot bakgrund av det som anförts ovan anser vi att utbildningsutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2024/25:3309 (S) yrkandena 13 och 23.

2. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (C)

Anders Karlsson (C) anför:

Klimatfrågan är en av vår tids största utmaningar. Hur vi hanterar frågan i dag är avgörande för vår framtid. Orsakerna till klimatförändringarna och effekterna av dem är globala, och för att hindra den globala medeltemperaturen från att stiga till oacceptabla nivåer behöver vi verka på alla politiska nivåer, globalt, i EU, nationellt och kommunalt. Samtidigt ser vi redan effekterna av ett förändrat klimat. Även om vi lyckas hejda och minska utsläppen kommer samhället att behöva hantera och anpassa sig till konsekvenserna av klimatförändringarna. Jag och mitt parti ser att övergången från en fossilbaserad ekonomi till ett förnybart och biobaserat samhälle också innebär stora möjligheter till jobb, tillväxt och utveckling inte minst i Sverige. Det är därför av stor vikt att skapa rätt förutsättningar och ett innovationsvänligt samhällsklimat för att minska klimatpåverkan. Jag anser att forskning, innovation och teknikutveckling behövs i en rad sektorer från produktion, distribution och lagring av energi, för smarta fossilberoende transporter, till jordbruk, hälsa och ekonomi. Inte minst finns det ett stort behov av sektorsövergripande arbete så att ny kunskap och teknik kombineras med politik och ekonomi, där tekniken kan samspela med och förstärka nya affärsmodeller, investeringar och beteenden. Jag och mitt parti välkomnar därför att det nationella forskningsprogrammet om klimat förlängs med två år för att ge möjlighet till en utvärdering efter tio år, dvs. 2027. Det kan ge underlag för framtida satsningar på forskning och innovation inom klimatområdet.

De gröna näringarna tillhandahåller många viktiga lösningar när det kommer till svensk tillväxt, konkurrenskraft, fossilfrihet och säkerhet och till klimatomställningen i stort. Svenskt jordbruk står för god djursorg, säker mat, öppna landskap, miljöhänsyn och arbetstillfällen. Sverige är också bäst i världen när det exempelvis gäller låg och ansvarsfull antibiotikaanvändning, liten förekomst av salmonella, god omsorg om djuren samt liten klimatpåverkan. Jag menar att utveckling av den veterinärmedicinska forskningen är en nödvändighet för en fortsatt god djurhälsa. Men jordbruket är samtidigt en av de sektorer där det är svårast att minska de klimatpåverkande utsläppen. Därför vill jag och mitt parti stärka forskningen för att minska

jordbrukets klimatpåverkan genom särskilda satsningar på fodertillsatser, tillverkning av biogas och hållbar gödselproduktion. Givet säkerhetsläget har Sverige ett strategiskt intresse av att verka för inhemsk produktion av mineralgödsel, t.ex. genom ökad forskning eller utvecklingsinsatser. Jag och mitt parti vill betona att utan ett motståndskraftigt och innovativt svenskt jordbruk har vi sämre förutsättningar att klara oss i händelse av en kris eller krig. Klimatförändringarna innebär stora risker för Sverige. Torka och översvämningar betyder stora produktionsbortfall, och vi behöver därför förbereda oss för det i möjligaste mån. Därför vill jag se mer av forskning om klimatanpassning av jord- och skogsbruket i ett ändrat klimat.

Även om regeringen gör flera välkomna satsningar på klimatområdet saknar jag ordentliga satsningar i fråga om klimatanpassningar av livsmedel och primär produktion med nya produktionstekniker som lämpar sig för morgondagens svenska klimat. I propositionen nämns enbart betydelsen av ett hållbart, robust och anpassningsbart livsmedelssystem i förbifarten. Jag och mitt parti hade gärna sett mer omfattande satsningar på området. Dessutom hade jag gärna sett förslag på hur samverkan mellan statliga aktörer, universiteten och det gröna näringslivet kan stärkas, inte minst i syfte att kunna öka investeringarna i jordbruks- och livsmedelsforskning. Centerpartiet anser att det är viktigt att stärka forskningen inom de gröna näringarna och är stolt över de historiskt stora satsningar som nu görs på livsmedelskedjan tack vare det tidigare januarisamarbetet och den senaste forskningspropositionen. Jag ser att behoven fortfarande är stora, och i jämförelse med andra länder leder bara en liten del av den forskning som sker i Sverige till innovationer och samhällsnytta. Jag menar att den digitala revolution med ny teknik och artificiell intelligens som pågår i världen kan skapa nya möjligheter inom lanterbruket. Potentialen är stor, och nya tekniska lösningar och plattformar förändrar dagens arbetssätt. Det kan leda till ökad avkastning och ett minskat behov av insatsvaror såsom diesel och växtskyddsmedel, vilket i sin tur kan leda till stora miljö- och klimatvinster som följd. Därför anser jag att forskning på detta område bör fortsätta att få stort fokus. Svensk skog är en klimathjälte som vi inte ska ta för given. Jag vill betona att skogen kan bidra än mer, inte minst för att fasa ut fossila insatsvaror. Jag och mitt parti vill se mer forskning om biobaserad energi och biobaserade råvaror som kan ersätta de fossila alternativen.

Mot bakgrund av det ovanstående anser jag anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2024/25:3312 yrkandena 42–44.

3. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (MP)

Emma Nohrén (MP) anför:

Sverige ska vara en kunskaps- och bildningsnation, där alla har möjlighet till livslångt lärande, och ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer. Vår ställning som kunskapsnation bygger på en välutbildad befolkning

och på forskning och högre utbildning av högsta kvalitet med stor bredd. Kunskap bidrar till förståelse för omvärlden. Kunskap bidrar till förändring och utveckling.

Jag ser med oro att förlängningarna av det nationella forskningsprogrammet om klimat i forskningspropositionen främst verkar vara för utvärdering. Det är viktigt att forskning utvärderas och att ny kunskap och nya erfarenheter tas vidare. Men jag menar att det kan inte stanna vid en utvärdering. Jag och mitt parti avser att finansiera en fortsättning även efter 2028. Vi vill fortsätta med det nationella forskningsprogrammet om klimat för att även öka samverkan kring berörda forskningsområden och hitta de rätta lösningarna för att både sänka utsläppen och förhindra negativa effekter av klimatförändringarna. Här ligger även den viktiga frågan om stärkt forskning om klimatanpassning.

Jag anser även att anslagen till miljöforskning behöver öka för att Sverige ska kunna upprätthålla den höga nivån och fortsätta arbetet med att täcka kunskapsluckor för ett stärkt åtgärdsarbete. I Miljöpartiets budget för 2025 förstärks anslaget 1:5 Miljöforskning inom utgiftsområde 20. En nivåhöjning här möjliggör fler parallella projekt, och kan exempelvis täcka viktiga områden som cirkulär ekonomi, spridning av miljögifter och miljöeffekter av havsbaserad vindkraft, där myndigheterna redan har identifierat behov av mer forskning. I Miljöpartiets budgetmotion för 2025 läggs därför 56 miljoner kronor mer varje år än regeringen föreslår. Totalt under de kommande fyra åren innebär detta 224 miljoner kronor mer än enligt regeringens förslag.

Användningen av naturresurser har nästan fyrdubblats under de senaste 50 åren. Om utvecklingen fortsätter som hittills är det sannolikt att resursanvändningen ökar med minst 60 procent till 2060 jämfört med 2020 års nivå. Jag anser därför att en ökad resurseffektivitet och cirkularitet är helt avgörande för att hålla ekonomin inom planetens gränser och därmed bevara livsuppehållande ekosystemtjänster. Jag och mitt parti föreslår att regeringen säkerställer ett särskilt fokus på resurseffektivitet och cirkularitet. Jag ser att det behövs stärkt forskning och innovation i fråga om t.ex. byggssektorn, transporter, metaller och mineral, biomassa men även textilier. Med en stärkt forskning kan det cirkulära samhället utvecklas allt snabbare, och här finns sannolikt både banbrytande och helt avgörande framsteg framför oss – bokstavligen talat. Samhället behöver bättre än i dag stödja utveckling och samverkan genom forskning och innovation som leder fram till nya affärsmodeller. Jag menar att det här är en möjlighet för både miljön och näringslivet i omställningen till en cirkulär ekonomi och ett hållbart samhälle. Jag anser att det behövs mer kunskap om miljögifter och om t.ex. hur den ökande PFAS-problematiken ska hanteras. Forskningen visar att det finns ett samband mellan PFAS-nivåer i blodet och försämrat immunförsvar, förhöjda kolesterolvärden och leverskador. En ökning av risken för njurcancer och testikelcancer har också observerats. Några PFAS-kemikalier, som PFOS, PFOA och PFNA, är även klassificerade som reproduktionsstörande och misstänks vara cancerframkallande. Därför prioriterar jag och mitt parti forskningsområden som kan leda till utveckling av tekniker för exempelvis

rening av miljögifter från mark och vatten. Jag anser att samhället behöver vara bättre förberett på att hantera både nya och redan kända kemikalier, andra ämnen och material i omlopp.

Jag saknar satsningar på forskning och kunskap inom flera områden som är väsentliga för att vidta rätt åtgärder för att nå miljömålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Jag och mitt parti anser, i likhet med Miljömålsberedningen, att det behövs ett nytt anslag inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur, med benämningen Havs- och vattenmiljöforskning främst till stöd för forskning inom arbetet med miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Jag anser att regeringens satsningar är otillräckliga och i Miljöpartiets budget för 2025 tillförs 50 miljoner kronor årligen för detta ändamål inom utgiftsområde 20 anslaget 99:12. Mitt parti vill genom detta förslag lägga 200 miljoner kronor mer än regeringen på havsmiljöforskningen.

Mitt parti är rösten för dem som inte har en röst och vi vill därför att Sverige tar fram en handlingsplan för att så långt som möjligt gå över till forskning som är fri från djurförsök. Jag och mitt parti vill också öka de statliga anslagen till forskning som är fri från djurförsök och förbättra möjligheten till validering av alternativa metoder. Jag anser att organisationer som företräder djurskyddsintressen ska få rätt att överklaga beslut i de djurförsöksetiska nämnderna. Vid användning av försöksdjur är grundförutsättningen enligt min mening att djur får användas bara om syftet med försöket inte kan uppnås utan användning av djur, att så få djur som möjligt används och att djuren inte utsätts för större lidande än vad som är absolut nödvändigt. Vidare anser jag att det är angeläget att alternativa metoder till djurförsök utvecklas. Forskning om alternativ till djurförsök utgår från den s.k. 3R-principen. Sverige kan bli världsledande inom alternativa metoder, vilket kan bidra till såväl nya jobb som nya företag. Efterfrågan på snabbare, billigare och säkrare testmetoder är stor. Med alternativa metoder kan såväl kostnaderna som tiderna för forskningen reduceras.

Mot bakgrund av det som anförts ovan anser jag att utbildningsutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2024/25:3313 yrkandena 22–24, 28 och 29.